

זיכרונות האקדמיה ללשון העברית

יג

תשכ"ו

בהוצאת האקדמיה ללשון העברית
ירושלים תשכ"ז

- ב"זיכרונות האקדמיה ללשון העברית" מתפרסמים :
- א. החלטות האקדמיה בענייני הלשון ובכל שאר העניינים שבתחום פעולתה ;
 - ב. דינים וחשבונות על פעולתה ;
 - ג. זיכרון דברים של הוויכוחים המדעיים בישיבות המליאה ;
 - ד. זיכרון דברים של הוויכוחים המדעיים בישיבות שאר מוסדותיה, אם המגהלה רואה צורך בכך.
- (עיין תקנות האקדמיה, סעיפים 35—36)

כתובת העורך והמו"ל : האקדמיה ללשון העברית, ירושלים
ת"ד 3449 ; טלפון 32242

דפוס מרכז, ירושלים

החברים באקדמיה בשנת תשכ"ו

- שרגא אברמסון
 אפרים אלימלך אורבך
 * שרגא אירמאי
 * ישראל אפרת
 ° יהודה בורלא
 יהושע בלאו
 זאב בן-חיים
 יחיאל בן-גון
 דוד צבי כנעט
 ניסן ברגרין
 ° יצחק דב ברקוביץ
 * לאה גולדברג
 ° חיים אריה גינזברג
 * אירנה גרבל
 אורי צבי גרינברג
 * אהרן דותן
 ° חיים הזז
 שמעון הלקין
 * מאיר ולנשטיין
 ° שמחה זאב זאלצמאן
 ° משה זיידל
 נפתלי הירץ טור-סיני
 שמואל ייבין
 * משה יבון
 ° שאול ליברמן
 * דניאל לייבל
 * שלמה מורג
 אהרן מירסקי
 עזרא ציון מלמד
 * שמשון מלצר
 ° משה צבי סגל
 דב סדן
 ° נחום סלושץ
 * יוהר סמילנסקי
 שמואל יוסף ענגון
- היה חבר, נבחר לחבר-כבוד ביום כ"ז בסיוון תשכ"ז
- נפטרה ביום י" בסיוון תשכ"ו
- נבחר לחבר-יועץ ביום כ"ז בסיוון תשכ"ו
- היה חבר-יועץ, נבחר לחבר ביום כ"ז בסיוון תשכ"ו

1 מינוי החברים שנתמנו בשנים הקודמות — עי' "זיכרונות האקדמיה ללשון העברית", כרך א—ב, עמ' 9, כרך ג—ד, עמ' 1—2, כרך ה, עמ' 1—2, כרך ו, עמ' 1—2, כרך ז—ח, עמ' 5—6, כרך ט, עמ' 5—6, כרך י—יא, עמ' 5—6, כרך יב, עמ' 5—6.

נבחר לחבר-יועץ ביום כ"ז בסיון תשכ"ו

- * אריה לייב פֿאייאנס
- יעקב פולוצקי
- * אידל פרסמן
- * יצחק פרץ
- יחזקאל קוטשר
- * ברוך קרוא
- * אברהם קריב
- חיים רבין
- * אליעזר שמשון רוזנטל
- יוסף יואל ריבלין
- * יצחק שבטיאל
- גרשון שופמן
- חיים שירמן
- אברהם שלונסקי
- מאיר שלי
- * משה שמיר
- שלום שפיגל

מנהלת האקדמיה

נפתלי הירץ טור-סיני	- הנשיא
זאב בן-חיים	- סגן הנשיא
שרגא אברמסון	- יו"ר ועד המינוח (מיום י"א בתמוז תשכ"ו)
שמואל ייבין	- יו"ר הוועד האמרכלי (עד יום י"א בתמוז תשכ"ו)
דב סדן	- יו"ר ועד המינוח (עד יום י"א בתמוז תשכ"ו)
יעקב פולוצקי	- יו"ר ועד הפרסומים (מיום י"א בתמוז תשכ"ו)
יחזקאל קוטשר	- יו"ר ועד הפרסומים (עד יום י"א בתמוז תשכ"ו)
מאיר שלי	- יו"ר ועד הדקדוק
	- יו"ר הוועד האמרכלי (מיום י"א בתמוז תשכ"ו)

התוכן:

5		החברים באקדמיה בשנת תשכ"ז
		החלטות האקדמיה
7		כללים בנטיית השם: ב. הפתח
9		מונחי הניקוז
		ישיבות המליאה
11		הישיבה השבעים
		ההכרזה על הענקת פרס זאלצמאן, 11. — אישור הצעת התקציב לשנת 1966— 1967, 11. — מילון למונחי הרדיו והאלקטרוניקה, 13. — בעיות לשון השידורים, 18.
23		הישיבה השבעים ואחת
		בחירת ועדה להכנת הבחירות של חברים חדשים, 24. — מסירת פרס זאלצמאן לשנת תשכ"ז והרצאת הא' ג' הנמן על מחקרו "תורת ההגה ותורת הצורות של לשון המשנה, כפי שהיא מסורה במשניות כ"י פארמה", 24. — מילון מונחי המטיאורולוגיה, 26. — כללי נטיית השם: ב. הפתח, 34.
39		הישיבה השבעים ושתים
		הודעה על עיזבון, 39. — הצעה למונחי המטיאורולוגיה, 39. — כללי נטיית השם: ב. הפתח, המשך הדיון, 39.
51		הישיבה השבעים ושלוש
		מונחי החינוך: ו. החינוך הגבוה, 51. — דיון בבעיות תיקון הלשון, 52.
69		הישיבה השבעים וארבע
		דברי אזכרה לאירינה גרבל ז"ל, 70. — בחירת חברי כבוד, חברים וחברים יועצים, 72. — מילואים למילון מונחי הרדיו והאלקטרוניקה, 72. — מילואים למילון מונחי המטיאורולוגיה, 73. — מונחי הניקוז, 74. — תקנון פרס זאלצמאן, 75. — הכרזה חוזרת על פרס זאלצמאן תשכ"ז, 77. — כללי נטיית השם: ב. הפתח (תיקון ואישור), 78.
79		הישיבה השבעים וחמש
		בחירת הנשיאות, הוועדים והמנהלה, 80. — מילון מונחי הצילום, 81.
		הוועדים והוועדות
91		בשנת תשכ"ה
95		בשנת תשכ"ו
99		ז' בן-חיים: סקירה על העבודה במערכת המילון ההיסטורי.

ה ח ל ט ו ת ה א ק ד מ י ה

כללים בנטיית השם*

פרק שני - הפתח

כלל א: בשמות שתנועתם האחרונה (או היחידה) פתח מתקיים בדרך כלל הפתח בנטייה, ודגש בא באות שלאחריו, כגון: גל, גלי, גלף, גלף, גלף, גלף, גלף, גלף; סל, סלו, סלף, סלף, סלף, סלף, סלף, סלף; עם, עמף, עמף, עמף, עמף, עמף; זן, זנים, זנים, זנים (במקרא); זנים); אנה, אנפו; זמן, זמים, זמיהם; הדס, הדסים; מעט, מעטים; אגם, אגמים; כרף, כרפים, כרפיו; דונג, דונגי; פנג, פנגי; יובל, יובלים; שושן, שושנים; אנתנה; זלול, זלולים; תלתל, תלתלים; כרפס, כרפסי; מחבת, מחבתות; זלצל, זלצלים, זלצלי; כלבלב, כלבלבים, כלבלביהן; שרפרף, שרפרפים; ירקרק, ירקרקות; אדמדם, אדמדמות; קטנטן, קטנטנים.

תן דעתך, שהפתח מתקיים לפני חית, עם שאין בה הכפלה, כגון: צח, צחה, צחים; לח, לחה, לחים; שח, שחה, שחים.

בנקבה גם: צחה, לחה, שחה.

הערה: קצת שמות בני הברה אחת באים בריבוי גם בהכפלת האות האחרונה: טל, טללים, טללי; עם, עממים, עממי; הר, הררים, הררי; צד, צדדים, צדדי. יוצאים מכלל א':

1. השמות הבאים, שבהם בא בנטייה חירק במקום הפתח: גת, גתות; פת, פתים, פתות; סף, ספים; מס, מסים; צד, צדו; פת, פתו; בת, בתו.

הערה: במקרא בא חירק גם בשמות גלגליו מן גלגל, מורגים מן מורג וכן סנסיו.

2. השמות דבש, סבף, שבאים בנטייה ע"ד הסגוליים: דבשי, סבכי, ובמקרא אנמיהם.

הערה: ע"ד הסגוליים נמצא גם אדמדמת, שחרחרת (במקרא), ירקרקת (בלשון חז"ל), קטנטנת (בלשון ימינו). במקרא יש אדמדמים בקמץ.

כלל ב': בשמות הבאים משתנה הפתח לקמץ קיים:

1. בשמות שרי"ש בסופם בא בהברה פתוחה קמץ במקום פתח לתשלום הדגש, כגון: הר, הררי, הרף (אבל הרכם), הרים, הררי; בר (=נקי), בררים, בריי; פר, פר

* נידונו בישיבות ע"א, ע"ב וע"ד ואושרו בישיבה ע"ד (ראה "זיכרונות האקדמיה ללשון העברית", כרך י"ג. תיקון בפרט אחד ברשימה גדון בישיבה ע"ט (בשנת תשכ"ז).

1. און נכתב בקמץ ובנטייתו הקמץ קיים. הוא הדין בשם ברון.
2. אבל בר במשמעות בן אין בו קמץ לתשלום דגש. וראה משלי לא, ב. בימינו בר במשמעות בן אינו נוטה. בריבוי ובנטייה ממשמת המלה בן בוכר, בת בנקבה.

פְּרִים; שָׂר, שְׂרִיָּהֶם; צָר, צָרָה, צָרִיָּה; סוּגָר, סוּגְרוֹ; מְלָצָר, מְלָצָרִים; פְּרָפֶר, פְּרָפְרִים, פְּרָפְרִיכֶם; צָרְצָר, צָרְצָרִים, צָרְצָרִי; סְמָדָר, סְמָדָר (ס'), סְמָדָרִים, סְמָדָרִי.

בדרך זו נוטה גם שם התואר רַע, רָעָה, רָעִים רָעִי.

2. אחרי ה"א הידיעה ינוקדו השמות הבאים קמץ: הָהָר, הָעֵם, הַפֶּר. הערה: המלה חג תנוקד פתח גם אחרי ה"א הידיעה. במקרא: הַחָג.
3. בשמות המסתיימים י, יָא, ואינם מגזרת הכפולים, הפתח משתנה בנטייה לקמץ קיים, כגון: פִּילִי, פִּילִיִּים; זָכָאִי, זָכָאִים; פִּנְאִי, פִּנְאָכֶם; תְּנִי, תְּנִיאִים; תְּנָאִי, תְּנָאוֹ; חֲשַׁמְלָאִי, חֲשַׁמְלָאִים. אבל מן הכפולים: דִּי, דִּיּוֹ, דִּיכֶם; חֲיִים, חֲיִי, חֲיִיכֶם; שִׂי, שִׂיּוֹ.

הערה: המלה פְּדָאִי נוטה כמו תְּנָאִי ודומיו.

כלל ג': הפתח משתנה לקמץ שאינו קיים בשמות שבסופם ע וטעמם מלרע כגון: כּוּבַע, כּוּבַעִים, כּוּבַעִי; אַצְבַּע, אַצְבַּעוֹת, אַצְבַּעוֹתִי; קַרְקַע, קַרְקַעוֹת, קַרְקַעוֹת (ס'); אַמְצַע, אַמְצַעוֹ, אַמְצַעִיכֶם.⁹

9. אבל מן אַמְצַעִי - אַמְצַעִיכֶם, ראה פרק הקמץ הגדול ב, 9.

מונחי הניקוז *

drainable drainable dränierbar	נְקִיז	improvement, reclamation amélioration Melioration, Verbesserung	הַשְּׁבָחָה, טִיב [שיפור טיב הקרקע]
drainable water eau drainable dränierbares Wasser	מֵיִם נְקִיזִים	land reclamation	כְּבוֹשׁ אֲדָמוֹת
natural drainage drainage naturel natürliche Entwässerung	נְקִיז טְבָעִי	Landgewinnung	[מתוך הים, מנהרות וכו']
artificial drainage drainage artificiel künstliche Entwässerung	נְקִיז מְלֵאכוּתִי	land preparation récupération de terres incultes, défrichement Landvorbereitung, Urbarmachung	הַכְּשָׁרַת קְרָקַע [לתפקיד מסוים]
drainage benefit — Entwässerungsnutzen	שְׂבִיחַ מְנַקֵּז, ש' נְקִיז	land drainage drainage, égouttement d'un terrain Bodenentwässerung	נְקִיז אֲדָמוֹת
drain drain Dren, Drän	קוּ נְקִיז	waterlogging imbibition d'eau Versumpfung	טוֹבְעָנוּת
main drain, conducting d. drain principal Sammler	מְאַסֵּף	waterlogged land terre imbibée d'eau versumpftes Land	קְרָקַע טוֹבְעָנִית
sub-main collecteur secondaire Nebensammler	בְּנֵי-מְאַסֵּף (מ"ר): בְּנֵי מְאַסְפִּים)	inunadted land terre inondée überschwemmtes Land	אֲדָמָה מוֹצֵפֶת
lateral émissaire latéral Zubringer, Seitenkanal	סְעִיף	inundable land terre inondable Überschwemmungsgebiet	אֲדָמַת הַצֵּפָה
sub-lateral — Nebenzubringer, Saugdrän	בְּנֵי-סְעִיף (מ"ר): בְּנֵי-סְעִיפִים)	drainage area, catchment a. bassin de captage Entwässerungsgebiet	תְּחוּם הַתְּנַקּוּזוֹת
outfall sortie, issue Ausfluss	שְׁפָךְ	natural runoff ruissellement naturel natürlicher Abfluss	נְגַר טְבָעִי
drainage system système de drainage, réseau de tranchées Entwässerungssystem	מַעְרְכַת נְקִיז	drainage drainage Entwässerung	נְקִיז; [התוצאה]: הַתְּנַקּוּזוֹת
		drainability drainabilité Dränierbarkeit	נְקִיזוּת

* נדונו ואושרו במליאת האקדמיה בישיבה ע"ד (זיכרונות האקדמיה כרך יג). הודעה על כך עתידה להתפרסם ברשומות, ילקוט הפרסומים, בשנת תשכ"ח. בוועדה למונחי הניקוז בחיפה, שהכינה רשימה זו, השתתפו האדונים: ש' אירמאי וא' קריב מטעם האקדמיה, ק' אדלשטיין ז"ל, י' ברזיר ז"ל, ויב"ח הא' מ"ח דיסקין, ב"צ כנורי, י' מבורד, ד' ניר, י' פרושנסקי. מזכיר הוועדה היה הא' א' אסטרזון. הוועדה דנה ברשימה בשנת תשכ"ב—תשכ"ג, ובישיבה אחת בתשכ"ה (1964). ועדת האישורים דנה בהערות להודעת הסיכום בשתי ישיבות: בתמוז תשכ"ה ובטבת תשכ"ו.

drainage head profondeur de drainage Dräntiefe	עמֵד הַנִּקּוּז	cutoff system, intercepting s. — Abfangsystem	מַעְרַכַת לּוֹכְדֵת
surface drainage drainage superficiel Oberflächenentwässerung	נִקּוּז עַל-קַרְקָעִי	relief system système de décharge Entlastungssystem	מַעְרַכַת פּוֹרֶקֶת
drainage ditch, d. channel fossé de drainage Dränagekanal, Entwässerungsgraben	חֲפִיר נִקּוּז	natural system, random s. — natürliches System	מַעְרַכַת טְבָעִית
field ditch, lateral d. drain secondaire, d. latéral Feldgraben	חֲפִיר סְעִיף	herringbone system drainage en arête de poisson Fischgrätensystem	מַעְרַכַת אֲדָרְנִית
intercepting ditch, diversion d. contre-fossé Abfanggraben	חֲפִיר לּוֹכֵד	double-main system — Doppelsammler-System	מַעְרַכַת מְאֻסְפִים
main ditch, m. drain drain principal Sammeler, Sammelgraben	חֲפִיר מְאֻסֵּף	across the slope system, transversal drainage s. drainage transversal Querdränung	מַעְרַכַת רְחִבִית
outlet channel, outfall drain collecteur de sortie Ausflusskanal	אֲפִיק מוֹצִיא	along the slope system drainage longitudinal Längsdränung	מַעְרַכַת אֲרָכִית
cunette cunette Cunette, Niederwasser-Rinne	בְּנוֹת חֲפִיר	arterial drainage — Entwässerung im natürlichen Vorfluter	נִקּוּז עוֹרָקִי
drainage cut percée Entwässerungsdurchstich	מְבַתֵּר נִקּוּז	drainage pattern — Entwässerungsmuster	דִגְם הַנִּקּוּז
berm banquette Berme	צֵדָה	drainage density densité de drainage Entwässerungsdichte	צִפְפוּת הַנִּקּוּז
ponding — Pfüthenbildung	הַקּוּוֹת (ב) שְׁלוּלִיּוֹת	tile-drain spacing, s. of drains écartement de drains Drän-Abstand	רוּיַח הַנִּקּוּזִים, ר' קְנִי הַנִּקּוּז
bedding — Beet-Entwässerung	(שֵׁיטַת ה) גְּדוּדִיּוֹת	degree of drainage degré de drainage Entwässerungsgrad	דְּרָגַת הַנִּקּוּז
bed — Beet	גְּדוּדִית	drainage coefficient, d. modulus coefficient de drainage, module de d. Entwässerungskoeffizient	מִדּוּל הַנִּקּוּז, מְקֻדֵם הַנִּקּוּז
dead furrow — Trennfurche	תְּלֵם נִקּוּז	design capacity — geplanter Abfluss	סְפִיקַת תְּכָן
turn strip — Wendestreifen	רְצוּעַת פְּנִיָּה		